

Можаровская П.П, Добряк Ю.С. РЕЙТИНГОВОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬЮ УКРАИНЫ

УДК 330.322(477)

Аннотация. В статье рассмотрено современное состояние инвестиционной деятельности в Украине, проанализирована динамика поступления прямых иностранных инвестиций в экономику страны за последние годы. Исследованы позиции Украины в международных рейтингах конкурентоспособности экономики и инвестиционной привлекательности (индекс глобальной конкурентоспособности, индекс экономической свободы, индекс легкости ведения бизнеса *Doing Business*, индекс инвестиционной привлекательности Украины). Определены препятствия для развития инвестиционного климата и направления его улучшения.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, конкурентоспособность, инвестиционная привлекательность, международные рейтинги

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні, проаналізовано динаміку надходження прямих іноземних інвестицій до економіки країни за останні роки. Досліджено позиції України за міжнародними рейтингами конкурентоспроможності економіки та інвестиційної привабливості (індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс економічної свободи, індекс легкості ведення бізнесу *Doing Business*, індекс інвестиційної привабливості України). Визначено перешкоди для розвитку інвестиційного клімату та напрями його покращення.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, міжнародні рейтинги

Summary. The purpose of this article is to determine the investment attractiveness of Ukraine by means of the main rating indicators of competitive advantages assessment of attracting foreign direct investments (FDI). The authors of the article investigate the present situation of attracting FDI in the Ukrainian economy over the last three years. The meaning of rating management concept and its influence on decision-making about capital investments in economy of any country is considered. The place of Ukraine among international organizations and institutes ratings such as the World Economic Forum, the group of the World Bank, the European Business Association is analyzed. The dynamics of indicators changes of Ukraine at the international ratings over the recent years is investigated. The article determines the weaknesses of Ukraine in terms of the Global Competitiveness Index (institutions, macroeconomic stability, goods market efficiency, financial market sophistication, business sophistication), the Index of Economic Freedom (business, trade, investment freedom), the *Doing Business* indicators (starting a business, registering property, paying taxes, enforcing contracts, insolvency), the Investment Attractiveness Index of Ukraine (tax burden, corruption, an unstable political situation). The article points out the need of comprehensive use of rating management of investment attractiveness which can identify and react to the weaknesses in the investment activity of Ukraine.

Key words: foreign direct investments, competitiveness, investment attractiveness, international ratings.

Постановка проблеми. Питання залучення іноземного капіталу для України в сучасних умовах розвитку економічних відносин набуває все більшої актуальності та важливості, оскільки існуючий сьогодні ринок інвестицій не є спроможним вирішувати проблеми формування необхідних інвестиційних умов, які стосуються підвищення ефективності економічного та соціального розвитку країни. Здавалось би, Україна має безліч переваг серед інших країн для залучення іноземних інвесторів та потенційних партнерів – багаті природні ресурси, вигідне географічне положення на перехресті Європи та СНД, розвинену багатогалузеву промисловість, кваліфіковану та дешеву робочу силу. Однак, через відсутність досвіду застосування всіх сучасних засобів ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності Україна займає досить низькі позиції інвестиційної привабливості серед країн світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам залучення інвестицій до економіки України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вчених. Так, в працях, Д.М. Загірняк, Є.К. Рубанової, С.О. Коваленко, О.С. Ривак, О.В. Носової, О.А. Мельниченко, А.В. Череп та ін. розглядаються питання сучасного стану інвестиційної діяльності, шляхи та перспективи активізації розвитку інвестиційного клімату. Питанням оцінки та визначення проблем інвестиційної привабливості України присвячено праці Н.В. Коваль, О.Л. Гури, О.С. Гирик, В.М. Мотриченко та ін.

Мета статті полягає у визначенні інвестиційної привабливості України, за допомогою дослідження основних рейтингових показників оцінки конкурентних переваг залучення прямих іноземних інвестицій, розроблених провідними національними агенціями й міжнародними організаціями, та обґрунтування напрямів підвищення рівня показників України у міжнародних рейтингах.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції до економіки України завжди мали місце, однак, можливо, не в бажаному обсязі (табл. 1). Рівень залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до країни протягом останніх трьох років зріс в 1,2 разів, проте зменшився на 4,32% по відношенню до ВВП України. Також спостерігається поступове зменшення темпів зростання обсягів ПІІ, протягом досліджуваних років показник знизився на 2,3%, а якщо порівнювати з даними 2005 р. - то темпи зростання зменшились на 76,5%. Все це свідчить, що Україна катастрофічно втрачає довіру іноземних інвесторів після світової фінансової кризи.

Таблиця 1. Основні показники інвестиційної зовнішньоекономічної діяльності України [5]

Показники	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012
ВВП у фактичних цінах, млн. дол. США	117152	136420	165245
ППШ до України, млн. дол. США	40053	44806	49362,3
Темпи зростання (зменшення) обсягу ППШ до України, у % до попереднього року	112,5	111,9	110,2
ППШ до України в розрахунку на одну особу, дол. США	873,1	980,6	1084,3

Щоб покращити процеси інвестиційної діяльності в Україні слід застосовувати концепцію рейтингового управління, тобто концепцію прийняття рішень потенційними користувачами на підставі використання рейтингів у процесі реалізації функцій управління. Рейтингова шкала розробляється як для узагальненого значення, так і для кожного критерію окремо. Використання такого механізму дозволяє розкласти інвестиційну привабливість об'єкта дослідження на основні складові та проаналізувати їх окремо. Метою таких досліджень є оцінка політичного, економічного і соціального стану країни для визначення рівня привабливості для інвесторів та оцінки рівня ризиковості вкладання коштів в економіку тієї чи іншої держави. Тобто, місце України у даних рейтингах є об'єктом управління інвестиційної привабливості країни.

Великий вплив на оцінку інвестиційної привабливості країн має оцінка Всесвітнього економічного форуму, який щорічно публікує Звіт про глобальну конкурентоспроможність. Так, у 2012 році Україна посіла 73 місце за рейтингом глобальної конкурентоспроможності серед проаналізованих 144 країн світу, покращивши своє положення у рейтингу порівняно з попереднім роком (82 місце серед 142 країн). Детальний огляд показників, що входять до складових розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Результати України у розрізі складових Індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI) [7]

Показники	2010-11 (зі 139 країн)		2011-12 (зі 142 країн)		2012-13 (зі 144 країн)	
	Позиція	Сума балів (1-7)	Позиція	Сума балів (1-7)	Позиція	Сума балів (1-7)
GCI	89	3,9	82	4,0	73	4,14
Базові вимоги:	102	3,92	98	4,18	79	4,35
Якість державних та приватних інституцій	134	2,96	131	2,98	132	3,13
Інфраструктура	68	3,83	71	3,87	65	4,1
Макроекономічна стабільність	132	3,2	112	4,21	90	4,4
Здоров'я та початкова освіта	67	5,7	74	5,64	62	5,78
Показники ефективності:	72	3,98	74	4,0	65	4,11
Вища освіта та професійна підготовка	46	4,61	51	4,58	47	4,7
Ефективність ринку товарів та послуг	129	3,53	129	3,58	117	3,82
Ефективність ринку праці	54	4,54	61	4,44	62	4,44
Розвиток фінансового ринку	119	3,31	116	3,39	114	3,52
Технологічний рівень	83	3,27	82	3,47	81	3,6
Розмір внутрішнього ринку	38	4,53	38	4,54	38	4,6
Показники інновацій та конкурентоспроможності:	88	3,3	93	3,29	79	3,43
Конкурентоспроможність компаній	100	3,48	103	3,48	91	3,7
Інноваційний потенціал	63	3,11	74	3,11	71	3,16

Як видно з табл. 2, один з найнижчих рейтингів у Україні має позиція «Якість державних та приватних інституцій», що пов'язано, насамперед, із слабкою захищеністю прав приватних власників, низькою ефективністю законодавчих органів в регуляторній сфері, високою залежністю судової влади та марнотратством державних коштів і суспільних фондів. Іншими слабкими позиціями для країни є макроекономічна стабільність, ефективність ринку товарів та послуг, розвиток фінансового ринку та конкурентоспроможність підприємств. Все це є наслідками зростання обсягів державного боргу, скорочення рівня національних заощаджень, низької надійності банківської системи, високої ціни фінансових послуг тощо. Проте Україна зберігає такі переваги (відносно оцінки за іншими факторами), як здорове та високоосвічене населення, гнучкий та ефективний ринок праці, якість інфраструктури, перспективний за обсягами внутрішній ринок.

При аналізі інвестиційної привабливості країн також заслуговує на увагу Індекс економічних свобод, який щороку визначається американською організацією Heritage Foundation. Даний індекс зосереджує увагу, передусім, на негативних наслідках державного втручання в економіку та необхідності ефективного захисту прав власності (табл. 3).

Для України Індекс економічної свободи в 2012 році дорівнює 46,1 балів, що ставить українську економіку на 163 місце серед 177 країн. Країна погіршила своє становище за такими пунктами: свобода бізнесу, свобода торгівлі, інвестиційна свобода. Покращення спостерігається за наступними позиціями: грошова, фіскальна свобода, свобода від корупції та свобода праці.

Умови ведення бізнесу значно впливають на інвестиційну привабливість будь-якої країни. Тому бізнес-командою Групи Світового банку здійснюється рейтингова оцінка Doing Business – легкість ведення бізнесу. Розрахунки рейтингу здійснюються за десятьма категоріями (табл. 4).

Таблиця 3. Результати України в розрізі складових Індексу економічної свободи [4]

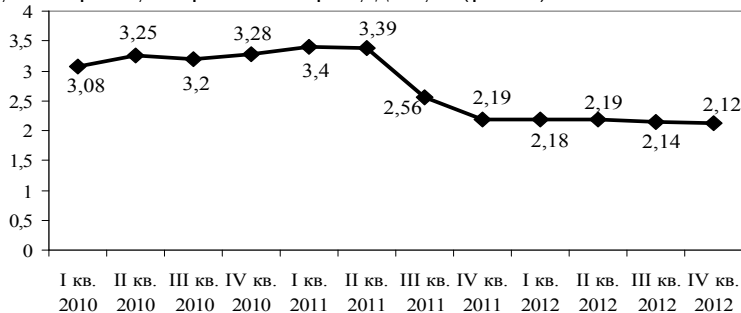
Показники	2010		2011		2012	
	Позиція	Оцінка	Позиція	Оцінка	Позиція	Оцінка
Індекс економічної свободи	162	46,4	163	45,8	163	46,1
Свобода бізнесу	161	38,7	147	47,1	150	46,2
Свобода торгівлі	59	82,6	46	85,2	49	84,4
Грошова свобода	164	61,2	163	63,2	154	67,7
Державні витрати	155	41,1	155	32,9	154	29,4
Фіскальна свобода	87	77,9	97	77,3	90	78,2
Захист прав власності	100	30,0	99	30,0	97	30,0
Інвестиційна свобода	151	20,0	152	20,0	155	20,0
Фінансова свобода	133	30,0	133	30,0	132	30,0
Свобода від корупції	136	25,0	148	22,0	136	24,0
Свобода праці	107	57,7	132	50,0	128	51,2

Таблиця 4. Результати України в розрізі складових Індексу легкості ведення бізнесу [2]

Показники	Позиція України серед країн світу			
	2010 (зі 183 країн)	2011 (зі 183 країн)	2012 (зі 183 країн)	2013 (зі 185 країн)
Індекс легкості ведення бізнесу:	147	145	152	137
Відкриття бізнесу	134	118	116	50
Отримання дозволів на будівництво	181	179	182	183
Реєстрація власності	141	164	168	149
Доступ до кредитів	30	32	23	23
Захист прав інвесторів	109	109	114	117
Сплата податків	181	181	183	165
Міжнародна торгівля	139	139	144	145
Забезпечення виконання контрактів	43	43	44	42
Рішення про неплатоспроможність	145	150	158	157

Протягом 2010-2012 рр. за підсумками оцінки Doing Business рейтинг України поступово падав (зі 147 позиції в 2010 р. до 152 в 2012 р.). Однак в рейтингу за 2013 рік Україна посіла 137 місце серед 185 країн, що стало можливим за рахунок покращення показників: «відкриття бізнесу», «реєстрація власності», «сплата податків», «забезпечення виконання контрактів», «рішення про неплатоспроможність». Найбільший ривок Україна зробила за показником «відкриття бізнесу» - +66 позицій за рахунок зменшення кількості процедур, необхідних для реєстрації нового підприємства (з 10 до 7), та скорочення часу, необхідного для підготування всіх потрібних документів та реєстрації їх у відповідних організаціях і фондах, - 22 дні проти 27 в 2012 р.

У вересні 2008 році Європейська Бізнес Асоціація започаткувала унікальний для України проект з оцінки індексу інвестиційної привабливості країни. Так, результати 18 хвилин трекінгового дослідження інвестиційного клімату в Україні засвідчили рекордне за три останні роки падіння індексу інвестиційної привабливості України у четвертому кварталі 2012 року до 2,12 (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України [3]

Довіра бізнесу до економіки України знизилася навіть у порівнянні з попереднім кварталом 2012 року – на 0,02 балів. Основними проблемами, які вплинули на негативні оцінки респондентів, є фіскальний тиск, корупція, нестабільна політична ситуація. До позитивних змін в інвестиційному кліматі респонденти відносять вдосконалення Митного кодексу України, полегшення митних процедур, та, відповідно, умов зовнішньої торгівлі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз факторів різноманітних інвестиційних рейтингів, що впливають на рівень інвестиційної привабливості України, а значить впливають й на рівень залучення іноземного капіталу до економіки країни, дає можливість зробити висновок, що певні позитивні зрушення в інвестиційному кліматі нашої держави все ж таки відбуваються. Однак, негативні фактори для здійснення інвестиційної діяльності мають більш значний вплив. Найбільшими перешкодами є низька ефективність фіскального стимулювання, низький рівень системи захисту прав та інтересів інвесторів, корупція, недосконале нормативно-правове регулювання, порядок здійснення ліцензійних та дозвольних процедур тощо.

Така ситуація свідчить про відсутність комплексності та систематичності державної політики з формування сприятливого клімату для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності. Першочерговим завданням для вирішення означених в Україні проблем має стати комплексне застосування рейтингового управління інвестиційною діяльністю, за допомогою якого можливо буде вчасно виявляти та реагувати на слабкі сторони в інвестиційному кліматі, які заважають залученню іноземних інвестицій до економіки країни.

Джерела та література:

1. Гирик О. С. Оцінювання інвестиційної привабливості України / О. С. Гирик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.12. – С. 189-194.
2. Doing Business 2013 [Електронний ресурс] / Проект Групи Світового банку «Doing Business». – Режим доступу : <http://doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2013>
3. ЄБА Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Європейська Бізнес Асоціація. – Режим доступу : <http://indices.eba.com.ua/ua/ii/invest.html>
4. Index of Economic Freedom 2012 [Електронний ресурс] / Heritage Foundation. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/country/ukraine/>
5. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності : [Статистичний збірник] / Державна служба статистики України. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 68 с.
6. Марченко Н. А. Рейтингова оцінка України за рівнем інвестиційної привабливості / Н. А. Марченко // Науковий вісник ЧДІСУ. – 2011. – № 2. – С. 94-100.
7. The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс] / Всесвітній економічний форум. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports>

Москалёва В.А.

УДК 336.71.009.12

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРИИ КОНКУРЕНЦИИ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ

***Аннотация.** Исследуя теоретические аспекты банковской конкуренции, можно выделить ее основные виды в банковском секторе: внутриотраслевая банковская конкуренция, региональная конкуренция, функциональная конкуренция, видовая конкуренция, предметная конкуренция. В банковской сфере основными методами конкурентной борьбы являются: ценовая и неценовая конкуренции.*

Данное исследование показало, что на данный момент нет единого общепризнанного определения понятия «конкуренция», однако все исследования сводятся к тому, что основная черта современного бизнеса - это конкуренция, причём в банковском секторе она возрастает, в связи с приходом на отечественный рынок банковских услуг иностранных банков и иностранного капитала. Однако конкуренция в банковском секторе является механизмом саморегулирования банковского сектора и рыночной экономики страны в целом.

***Ключевые слова:** конкуренция, банковская конкуренция, виды банковской конкуренции, ценовая конкуренция, неценовая конкуренция, методы конкурентной борьбы.*

***Анотация.** Досліджуючи теоретичні аспекти банківської конкуренції, можна виділити її основні види в банківському секторі: внутрігалузєва банківська конкуренція, регіональна конкуренція, функціональна конкуренція, видова конкуренція, наочна конкуренція. У банківській сфері основними методами конкурентної боротьби є: цінова і нецінова конкуренція.*

Дане дослідження показало, що на даний момент немає єдиного загально визнаного визначення поняття «конкуренція», проте всі дослідження зводяться до того, що основна межа сучасного бізнесу - це конкуренція, причому в банківському секторі вона зростає, у зв'язку з приходом на вітчизняний ринок банківських послуг іноземних банків і іноземного капіталу. Проте конкуренція в банківському секторі є механізмом саморегулювання банківського сектора і ринкової економіки країни в цілому.

***Ключові слова:** конкуренція, банківська конкуренція, види банківської конкуренції, цінова конкуренція, нецінова конкуренція, методи конкурентної боротьби.*

***Summary.** A problem of competition in economic science is not new. The tasks of forming legislative and normative base, which regulates competition in financial markets, including banking sector, remain unsolved in many scientific fields. Studying the theoretical aspects of bank competition, it is possible to select its basic types in a banking sector: intra-industry bank competition, regional competition, functional competition, specific competition, and subject competition. In a banking sphere the basic methods of competition are:*

1. Price competition – varying prices for bank products and services.
2. Non-price competition – improving quality of bank products and conducting active communication policy of commercial bank.

Thus, bank competition is a struggle or rivalry in a banking and credit sector for the most effective conditions and results of attracting and placing bank funds. In the course of a struggle the leading position must be provided in the market of banking services. The basic tendencies and conformities in the banking sector of the Russian Federation are:

1. Universalization of banking.
2. Expansion of bank territorial activity.
3. The competitors of banks are not only other banks but also specialized non-bank financial and credit institutes.